

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Cap. L. Linguam scurrilem nominatim à Beato Paulo vetitam esse.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77028)

rius rebusque natum hoc malum, cum una saepe agendarum rerum prosperitas à silendorum tenacitate dependeat. Vulgati perit bene gerendae rei occasio; & clapsa non raro manibus praeda est, verbo uno aut altero intempestive prolato: imperiaque non postrema jacent, ad cineres deducta magnorum secretorum improvidi violant. Illud inter Romana incunabula pulcherrimum, quod arcana consilia Patrum conscriptorum multis saeculis nemo senator evulgavit, cum non unum, sed neminem audisse crederes, quod multorum auribus fuerat commissum. Nunquam enim taciturnitatem, optimum ac tutissimum administrandarum rerum vinculum, labefactari volebant. Hinc non improbe sentiant, qui silentium in principum consiliariis vitae periculo faciendum putant, veterum Persarum more, nec unquam consiliis eum admoventum, cui aut metus, aut spes, aut auri suavis vis tacendorum vocem exprimit.

Innumera cum publica, tum privata mala Linguae Revelanti debentur. Atque hinc Hieronymi monitum est: *Si quis voluerit suis misceri amicis, & hunc videri priorum amici patientem secreta, cum veluti perdidit cave. Quid magni expectes ab eo qui tacere grave est?*

S

CAPUT L.

Linguae SCVRRILEM nominatim à beato Paulo vetitam esse.

Creon juvenis garrulus & immodicae linguae in disciplinam se tradere satagebat. Iocatori eloquentiae magistro, ut ab eo scire loqui disceret. Iocrates altero tanto grandius minerval petiit, quam ab aliis, hoc est, viginti millia philippcorum. Eho, ajebant cognati, nimium petis, magister, & quae obsecro duplicandi minervalis causa est? Quibus Iocrates: Nemo id miretur, ait, nam & duplex huic juveni ars tradenda est: primo quidem docendum est prudenter & opportunè silere: & hoc sane non discit stans pede in uno. Deinde docendus est etiam loqui, idque ad leges Rhetoricae. Ad hoc quidem docendum, alteram minervalis partem exigo. Non inique.

In omnibus paene linguae vitiis haec docendi ratio servanda, ut prius quicquid vitiosus est, dedicatur, quo deinde perfectius addisci possit, quod virtus tradit. Inter linguas valde vitiosas SCVRRILES est, quam & petulantem nominemus. Haec in sacris paginis nominatim perstringitur. Nam à beato Paulo SCVRRILES graviter notata turpissimis vitiis accensetur, de qua nunc plura disseremus.

§. I.

Veteri apologo narratur coitio hunc in modum instituta. In venerabili murum concilio etiam forees affederunt consulti in medium. Hic unus aliquis forex de voce & cantu insolenter gloriari instituit. Sunt enim foreces minores quidem muribus, sed strident clariùs. Hanc insolentem jactantiam non tulit mus atare provectior, & Quid de hoc gloriaris, ait, stultissime galactopota, quod tibi plus obest, quam prodest? nescin' inter homines verbo tritissimo jactari: Sorex ipse suo se prodit indicio? Ergo discere sapere, illoque te non effert quod nec utile, nec honestum est. Sed adolescentulus senator senem irridens, alius stridebat, ita ut domus incolae intellexerint latere mures, & muscipulam instruxerint omne bono. Primus omnium captus est forex, & tamen etiamnum stridebat. Audiit hoc grandævus ille mus, & ad suos musculos: Videte, inquit, filii mei,

Tom. I.

A extremam improbitatem linguae, quae in ipsis etiam suppliciis pertinaciam non emendat: forex jam captus, adhuc stridet.

Petulantis seu scurrilis linguae genius non obscurè haec fabellà proditur. Quod enim illa plus moheatur & corrigitur, eo plus crepat & nugatur. Siracides comonetur: *Indisciplinata loquela ne assuescat os tuum: nō effunde quid in buccam venerit; frena linguam, vix tamen omnē cavebis noxam.* Ad rem dixit Beda: Per indisciplinatum linguam cuncta facinora aut concinnantur, aut pertrantur, aut exulantur. Lingua adulteriorum, cadium, latrociniorum, veneficiorum egregia concinnatrix est: testimonium corruptum, iurjurandum falsum, obrektionis & calumniae, omnisque generis injuriarum à lingua sunt; haec perpetrat facinora tam illustria: at ubi perpetravit, tegere novit, defendere scit & excusare. Acutendae cautionis Salomon comoniticius: *Homini est, inquit, animam preparare, & Domini gubernare linguam.* Quid dicendum sit, serio praemeditandum est: neque deerit huic praemeditationi divinus favor, velut auriga, dirigens hunc currum. Quod si lingua petulans aut scurrilis frenos non admiserit, velut equus calcitro temonem rumpet, & currum evertet.

Divinus Paulus serium mandatum afferens: *Fornicatio, inquit, & omnis immunditia, nec nominetur in vobis sicut decet sanctos; aut turpitudine, aut stultiloquium, aut SCVRRILES, quae ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio.* Lingua scurrilis sales insillos, nugas aniles, facerías invenustas, urbanitatem stultam & frigidam, dicta illiberalia & sordida miscet, vomitque largo spiritu.

§. II.

Aristoteles, Augustinus, Thomas Aquinas, & Philosophi, ceterique Theologi, virtutem laudant, quam Eutrapeliam nominant. Hanc rectè dixeris esse *Modestiam in ludicris*. Ea est enim quae ludis & jocis rationis modum imponit, & decorum servetur. Arcus subinde remittendus est, & suae ingenio feriae permittendae; joci licet quandoque, sed temperanter, & moderatè. Assentitur Tullius, & Ludo, inquit, & joco uti illo quidem licet; sed sicut somno & quiete, tum, cum gravibus seriisque rebus satisfecerimus. Verum, ut pueri non omnem ludendi licentiam damus, sed eam, quae ab honestatis actionibus non sit aliena: sic in ipso joco aliquod probi ingenii lumen eluceat. Nam duplex est jocandi genus, alterum illiberalis, petulans, (linguae scurrilem tangit) flagitiosum, obsecanum; alterum elegans, urbanum, ingeniosum, facetum. Nec Augustinus contradicens: *Volo tandem tibi parcas, inquit, sapientem enim interdum remittere aciem, rebus agendis intentam, decet.*

Ne autem hic limites transiliamus, Ambrosius sic submonet: *Caveamus, ne dum relaxare animum volumus, solvamus omnem harmoniam, & quasi concentum quemdam bonorum operum.* Ipsum certè jocandi genus non profusum nec immodestum, sed ingenuum, facetum, loco, tempori, personis congruum esse debet: quod si verò sit pungens, mordax, importunum, sordidum, inhonestum, non *Eutrapelia*, sed *σωμολογία* & scurrilitas, dicenda erit, quae divinis quidem paginis parcat, sed verbis sacris ad profanissimos quoque sermones abutitur. Non levis haec noxa est, quam & sacer Tridentinus senatus severè prohibens mandat, & praecipit, ne de cetero quisquam ullis sacrae scripturae locis utatur ad scurrilia, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, impias & diabolicas incantationes, divinationes, sortes, libellos famosos &c. jubetque hos tales per Antistites puniri.

§. III.

Oppositum Eutrapeliae vitium est Morositas, quae quod scurrilitas excessu, illa defectu peccat. Hinc

P p p

repe-

reperias homines morosos, tetricos, difficiles, fastidiosos, agrestes, inhumanos, morologos, quorum lingua nunquam non aceto stillat. Neque hos laudamus, nam æquè vitiosum est hæc aut illâ virtutis semitam deferere. Verùm animus non est, austeram hanc & asperam morologiam persequi: scurrilitas flagellanda est, quæ jam olim à poetis etiam largiter vapulavit.

Ille à pistrino Comicus, linguas scurriles hac ratione depingit:

Plautus
Trinummus
Act. 1.
Scen. 2.
vers. 162.

Nil est profectò stultius, neque stolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutius magis,
Neque confidentilochius, neque perjurius,
Quàm urbani assidui cives, quos scurras vocant.
Atque egomet me aded cum illis unâ ibidem traho,
Qui non illorum verbis falsis acceptor fui:
Qui omnia se simulant scire, nec quidquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt.
Id quod in aurem Rex Regina dixerit,
Sciunt. Quod luno fabulata est cum Iove,
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen ii sciunt.
Falsone an vero laudent, culpent quem velint,
Non flocci faciunt, dum illud quod libeat, sciunt.

Chrys. 10. 4.
hom. 18. post
med. in c. 5.
ad Ephes.
mibi p. 958.

Severissimus hac in re censor Chrysostomus, scurrilitatem omnem penitus eliminatam vult: Nullus igitur, inquit, sit nobis sermo otiosus: ex otioso quippe sermone incitatus & in absurdos. Presens tempus non effundendi gaudii, sed luctus est, tribulationum & lamentationum: tu verò leviter urbanis facietis jocularis? Belli tempus est, & tu qua tripudians sum, usurpas? Ludis, delictis, facietis dictis ac risum moves, nihil ista curans? Quot sunt ex facietis perjuria, quot incommoda, quot stultiloquia? Sed tales, inquit, non sunt facietis. Verùm audi quod omnem facietiarum urbanitatem rejecerit Apostolus: Belli tempus est, pugna, vigiliarum, custodia, armaturæ & ceteri. Nullum hic locum habet ridendi tempus, illud enim Mundi est. Vbi turpitudine, ibi & urbana facietia. Pari ratione Basilus, Hieronymus, alique de præcis Patribus, ridiculos sales & facietias arcant à Christianâ integritate, cui flere ac lugere magis conveniat.

Facietia à
Christianâ
integritate
arcendæ.

Neque tamen omnem loquendi urbanitatem Chrysostomus aut alii Patres damnant, sed intemperantem illam & immoderatam, quam suo nomine scurrilitatem appellamus. Ideo & Paulus Apostolus dixit, quæ ad rem non pertinet, quæque sibi tum maximè placet, cum risum mover. Eo autem fine hilaris aut festivus loqui, ut labor mitigetur, aut ut vegetior quis ad laborem redeat, Christianis moribus non indignum est. Fecerunt hoc sanctissimi viri, qui subinde etiam jocati, sed temperanter prorsus & sobrie; omnis illorum hilaritas & sermo modestiæ sale perspersus fuit. Quod beati Pauli documentum est: Sermo vester semper in gratiâ sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere. Cibis non salus aut nimium salus, ingratiſſimus: ita sermo prudentiæ sale sit conditus, & ut Anselmus loquitur, in dulcedine charitatis, bono sit exemplo; gravitate, modestiam, humanitatem præ se ferat.

Coloss. 6. 4.
vers. 6.

Ejus rei sal admonet, qui infantulorum ori, cum lustrali rore tinguntur, inseritur. Lingua profectò ejulcemodi membrum est, quod primum in putredinem, facile scaturit vermibus. Hinc rectè monet Anselmus linguam sale adspargendam, ne putrescat fætearque, ne vermiculis mendaciorum & turpium facietiarum ebulliat. Chrysostomus monitum illud Paulinum in concionatores trahit, perinde si dixisset Paulus: Sermo vester, ô facti oratores, jucundus sit, & simul salitus; stringat, obturet, purget, acuat: lenibus acrimoniam, dulcibus miscet amaritatem: Vobis à Domino dictum: Vos estis sal terræ. Hinc nemo prudens moleste fert, si concio falsa sit, & mordeat: putredini vicina sale perficanda sunt. Malus Ecclesiastes est, qui solum mulcere novit; oleum habet, vinum non habet; nec aliud ferè convivis suis apponit, quàm dulcia pruna, quæ sine sale coquantur.

Matth. 6. 5.
vers. 13.

A Ergo & concionatores, & Christiani omnes sermonem sale condiant, ut scurrilis & nimium jocosâ diacinas vitetur.

§. IV.

Hoc ipsum Salomon & Siracides diversâ sub imagine proponunt: Siracides: Sagitta, inquit, respicitur femori canis, sic verbum in ore stulti. Idem paullo aliter eloquutus Salomon: Quomodo, inquit, si spina nascatur in manu temulenti, sic parabola in ore stultorum. Homo probe appropinquatus spinam inhaerentem dextræ non sentit, sequæ absolvere lædit; ita homo fatuus jocos velut spinis nescit uti, alios & seipsum vulnerat. Et quoties liberos facietia graviter offenderunt, & ex amicis reddiderunt hostes, discretissimè id affirmans Chrysostomus: Necessè est etiam, inquit, urbanis deditum facietis minime necessarias in sese recipere inimicitias eorum quos salibus suis temere laedit, sine praesentibus sint, seu absentes hoc audiant.

B Ita res è joco nascitur, & acerba risum lacrymarum consequuntur. Est edibilis, teste Siracida, qui procer est ad loquendum. Putat is quidem se plausum ferre, si sit qui ridet, deant; at passim scurra & cavillator audit. Proinde sibi dictum existimet: Fœdè ad cachinnos moveris, facietis moves. Nimirum os stulti confusio proximam est. Intus detur, spernitur, exhibetur; sed post siparium, & à tergo tergo.

Quod si scurrilitatis originem indagemus, Thomas Aquinas eam apertè monstrat his omnino verbis: Insuper letitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, ebrietas, mentis circa intelligentiam, quinque sunt Gula filia. Sic ubi Gula imperat, illinc plerumque non exolat scurrilitas. Bene esse, bene bibere, malè & scurriliter loqui ut plurimum cognata sunt. Pro testimonio dicit Gregorius: Nisi gula delictis immoderata loquacitas rapere, dives ille qui epulatus quotidie splendè dicitur, in lingua gravius non ardet. Utricularis tibia tunc maxime titidet, cum vento plena est. Volubilis lingua tunc plurimum garrit, cum vino permaduit; cum fame flaccet illa, modestiam ostendit lingua.

Chrysostomus aliam mali originem assignans: Oritur, inquit, ex immoderato risu scurrilitas, à scurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis profecta est. Ideo Bernardus hic auribus cavendum docens: Verbum scurrale, inquit, quod faciet urbanitæ nomine colorant, non sufficit pergrinari ab ore procul; & ab aure relegandum est.

Nec mitiorem sententiam in ludicra & scurrilia hæc tulit Clemens Alexandrinus, vir sanctissimus juxta & doctissimus. Audite loquentem: Cum verba omnia à cogitatione & moribus emanent, fieri non potest ut verba aliqua mitantur ridicula, quæ non procedant à moribus ridiculis. Si quidem ex abundantia cordis os loquitur. Vana verba, vani cordis indices sunt. Integræne an fracta sit campana, è sono facillimè dignoscitur; plenissime an inane sit acvacuum doliolum, tinnitus prodit. Chrysostomo res certa est: Quale cor unusquisque habet, talia verba loquitur, & talia opera facit.

§. V.

Ille spiritus magister Joannes Avila sermones facietos à Christiani hominis institutione alienos esse judicavit, (quid de scurrilibus dixisset?) quod ut exemplo suo sanciret, nullum ipse unquam facietum verbum per omnem vitam protulisse legitur. De Joanne Chrysostomo Metaphrastes testatur, non ipsum modò ab ejulmodi ridiculis sermonibus abstinuisse, sed neque aliis, ut de re similis loquerentur, unquam permisisse. Basilus talia locutum à ceterorum consortio convictique separavit unius hebdomadis spatio: quod sacri anathematis quædam imago fuit, & eò spectavit, ut hac luce infecti, hac ferulâ castigarentur & curarentur, sanis autem & integris hanc scabiem non afficerent.

Miretur

De subfannante & suspendente lingua. Cap. LI. 723

Mireretur quis non immerito, quosdam parentes solenter cavere, ne filii paganos mores addiscant, non cavere tamen, sed nec curare quidem, etiam si verba fœdida & scurrilia primis annis sic combibant, ut ea balbutiendo etiam imitentur. Quasi verò gravior sit iactura, moribus minus aulicis & politis, quam ore scurrili & spurco esse! Ita scilicet animum negligimus & conscientiam, modo splendeant exteriora.

Gemma Martyrum Ignatius Antiochenus Præsul, in ipso tormentorum impetu, augustissimum nomen Jesu alidud ingeminavit. Ejus rei causam rogatus: Hoc nomen, inquit, cordi meo altissimè infixum gesto. Obiit morte, & aperto corpore, repertum dicitur hoc ipsum nomen in medio cordis efformatum. Agedum, homo ridicule, si cor tuum ipse inspicias, quibus illud notis compunctum, quibus petulantis aut sordibus inscriptum reperies? Qui ore scurrilitatem egerit, quid nominis inscriptum cordi habebit? Monitum Paulinum repeto: Turpiter, aut stultiloquium, aut scurrilitas quæ ad rem non pertinet, nec nominetur in vobis, sed magis gratiarum actio. Placere non potest, quidquid honestati adversatur.

CAPVT LI.

Lingua SUBFANNANS & SUSPENDENS nescende dantur.

Os qui podagra laborat, ceteris loquacior esse ajunt. Quid tandem causæ assignabimus? Alphonsus Aragoniæ & Neapoleos Rex, hoc ipsum sciscitantibus ita respondit: ii, quos podagra pulvillis & lectulis affigit, ob pedum vitium ambulare non possunt; ideo lingua, quæ plerumque in iis sanissima, velut ambulatione quadam crebrius utuntur, ne ex toto torpeant. Idem de iis quos chitragia exercet, dicendum videtur. Morbus illis manuum usum negat, prohibetque calamus ducere: ergo lingua vice calami utuntur. Quæ ratione scribunt innumera, & totos sæpe dies hoc unum habent negotii, sic scriptitare. Quivis illorum cum psalte dixerit: *Lingua mea calamus scribe velociter scribens.* Sed, uti diversa est scriptio, ita longè diversissima est locutio. Quod Isidorus explicans: *Corde, inquit, bene loquitur, qui charitatem non dissimulat. Ore bene loquitur, qui veritatem annuntiat. Factus bene loquitur, qui alios bono exemplo ad probitatem format. Corde male loquitur, qui cogitationes noxas secum ipse agit. Lingua male loquitur, qui jure reprehensus murmurat. Factus male loquitur, qui male vivendo, mores improbos aliis dicit. Addit Isidorus: Semel bene loquitur, qui seipsum post admissam noxam redarguit, & corrigit: Bis bene loquitur, qui quod rectè dicit, non minus rectè facit. Bis male loquitur, qui nec bene vivit, nec bene docet, vitam vitis, doctrinam erroribus insamans: bis male loquitur, qui & male cogitat, & male cogitata non reverentius explanat.*

Tarsensis Paulus in litteris ad Corinthios datis: *Gratias, inquit, ago Deo meo, quòd omnium vestrum lingua loquor. Sed in Ecclesiâ volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam; quàm decem millia verborum in lingua.* Maluit Paulus pauca loqui, sed quæ auditores caperent, quàm idiomate peregrino longissimos sermones texere, quos nemo satis intelligeret. Inter flagitiosas linguas, quæ nec ab omnibus, nec plenè volunt intelligi. Lingua *Subfannans* & *Suspendens* est, par nobile nequam ancillarum, quæ hoc unum agunt, ut & alios, & suum denique dominum aliis deridendum propinent. De utrâque hac lingua *Subfannante* & *Suspendente* breviter dicemus: suffecerit utramque atro calculo notasse, utrique nigrum fuisse Thera.

Linguam irridentem jam suprà depinximus. Hanc subfannans eo superat, quòd irrisiones plerumque gestu

Augeat, dum vel ipsa per informem oris hiatum sese provolvit, vel digitum manumve, vel nares aut frontis rugas facit loquentes. Sanna veteribus irrisio erat, non simplicibus verbis, sed cum gestu. Linguam subfannantem omnium optimè videtur expressisse nebulosus ille satyricus:

O Iane, à tergo quem nulla ciconia pinxit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec lingua, quantum striat canis Appula, tantum
Occipiti caco, postice occurrere sanna.

Perf. sat. 1.
vers. 58.

Felicem te Jace, inquit poeta, quem nullus laudator pictus ponè subfannat. Tres fannarum modi sunt, quibus veteres utebantur.

Primus est cum indice digito, in eum quem ridebant, directo, crebrà ejusdem curvati motitatione ciconiam rostro pensentem imitabantur, vel propter prælongum avis istius rostrum, vel quia symbolum erat ciconia, non solum grati animi, verum etiam prudentiæ. B. Hieronymus in epistolâ ad Rusticum monachum: *Ne credas, inquit, laudatoribus tuis: imò irrisoribus aures ne libenter accommodes: qui cum te adulationibus foverint, & quodammodo mentis impotem effecerint: si subito respexeris, aut ciconiarum post te colla curvari deprehendes, aut manu auriculas agitari asini, aut astuantem canis protendi linguam. Vult ciconiam colli motu exprimi, non ut dicebamus, digiti motitatione. Potest fieri ut utrumque fannæ genus ciconia diceretur.*

Alter subfannandi modus est, auriculas asininas imitari manus. Quos enim esse asinos arguere prisci volebāt, opposito temporibus pollice, & manu commotâ fannam eis faciebant. Ratio autem est, quia solus ferè ex animalibus homo aures à naturâ accepit immobiles; asinus contra maximè mobiles. Huic fannæ affine est, quod ad contemptum rei alicujus exprinendum, caput movebant, quia aliter aures non poterant. Hos modos fannarum lingua suis solet ineptis commendare.

Tertius fannæ modus est, linguam instar sicientis canis exertare ad contumeliam alicujus. Nemo est qui ignoret canes fello, cum calo astuante currunt, solitos linguam ex ore patulo projicere. Ita Gallus ille miles inultrate magnitudinis homo Romanos provocabat, si quis secum depugnare vellet. Cum nullus se duello sistere auderet, ob formidandam viri molem, Gallus eos exerrante lingua ut imbelles irridebat. Id subito perditum est Tiro Manlio, qui Romanam virtutem à fannis vindicavit illustri victoriâ.

Ita plerumque subfannantis linguæ petulantia contunditur. Itais id varicinus: *Et qui spernis, inquit, nōne Isa. cap. 33. & ipse spernēris? si desint homines, qui paria faciunt, vers. 1.* Devs ipse deludet illusores. Sed lingua hæc à divinis judicis sibi non præmet; facit quod solet, & hos quidem voce ac gestu irridet, illis vitia corporis, aliòsq; defectus opprobrat non sine irrisu. Ita, quod Jobus queritur, *deridetur justi simplicitas. Judæi cum maximâ invidiâ ferrentur in Christum, nec tamen sanctissimos illius mores aut doctrinam argumentis possent convellere, ad execrationes & fannas progressi: Nōne bene dicimus nos, inquit, Ioan. cap. 8. quia Samaritanus es tu? Nūquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & propheta mortui sunt. Quem te- ipsum facis? Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? Quid hoc, nisi fannæ & sarcasmi? Demum conclusio subfannantis hujus tylogismi, erant silices. Nam ubi fannis profecerunt nihil, neque divinam sapientiam disputationum suarum laqueis irretire, aut in angustum concludere potuerunt, tulerunt ergo lapides ut jacerent in eum. Nemo est in Orbe tam integrorum morum, nemo est tam probatæ sanctimonie, cui Lingua hæc non audeat insultare. Testis Siracides: *Equus emissarius, inquit, Eccli. 6. 33. sic & amicus subfannator, sub omni supradente hinnit. Petu- lans hic equus & succussor, etiam si Regem vehat, et si Cæsarem, et si Pontificem, vel et si Christum vehat, hin-**